

צום קריין וואס האט געטראגן דעם נאמען "מרכז בעלי-מלוכה דתים", וו די "מורחיה" האט געהאט א-גרויסע השפעה. דער "בן הבכור" פון דער "מורחיה" אין שטעהל אין געווען דער "החולץ המזרחי". זיינע מיטגלאידער זענען געפאוון אויף הכלשה און האבן שפערער עולה געווען קיין ארץישראל. דער ערשותער קיבוץ-הכשרה פון דער "מורחיה" באוועגונג אין פולין אין גערינדעת געווארן אין פאריסאוי, ביים גוטבאיזער משה מאנק.

די צויעט יוגנט-ארגאניזאצייע פון "מורחיה" אין געווען דער "השומר הדתי", ווועמענס מיטגלאידער, צענדיילקער יוגנטליך, פאריסאוער מיידלאיך און ינגלאיך, זענען דערצוויגן געווארן צו חיבת-צ'וון. אײינע פון די דערצוויגס-דערזוויזן פון דער באוועגונג אין געווען דער פסוק "אם אשכח ירושלים תשכח ימני". די מיטגלאידער פון "השומר הדתי" זענען, ביי פארישידענע געלעגהיטן, געאגאנגען אונגעטאן אין זיערע שומרייש אוניפאַרמען. אין ל"ג בעומר, צי אין כ' חמוץ. האבן זיי דעם אונסטרירט אין די גאָסן פון שטעהל, און די עלטערטן האבן געשפט פון זיי נחת.

לויט דער איניציאטיוו פון דער "מורחיה", האט זיך געפנט אין פאריסאוא א-הברעיישע שלע, וו, קינדער און אויר עלטערטן האבן געלערנט "עברית". די לעקציעס זענען פאָרגעקומען אין לאָקאל פון "מורחיה", וו אויף אייבער פון די ווונט, אין געהאנגען די לאָזונג, אַריסטגונומען פון "מורחיה" פראגראם -- "ארץ ישראל לעם ישראל על-פי תורת-ישראל".

אהרון זיגלמן

אגודת ישראל וה"בית-יעקב" בפוריסוב

באחד מימי מלחתת העולם הראשונה, בשנה האחרונה לכיבוש הגרמני, הביא לי חבריו וקרובי יצחק דזיאלובסקי בחשאי הזמנה למפגש ב"שטיבל" של חסידי גורעム אחים דוטשה שהיה מבוגר מאתנו בחמש שנים בערך. בבואי לשם נמצأتي בקרוב מספר צעררים, רובם בני גילוי, כshedotshah דזיאלובסקי ישב בראש התכורה. הוא פתח את המגש ומסר לנו אליו מרכז אגדת ישראל בורשה בקשה כי יארגן בעירה סניף של צעררי אגדת ישראל. אגב זאת הרחיב דוטשה את הדיבור על מהותה ועל דרכה של אגדת ישראל, וכ' סיפר לנו על גודלי ישראל העומדים בראשה.

דבריו של דוטשה עשו علينا רושם רב. היינו נערים בני 15—16, ועצם כינסנו לדין בענינים רמים כאלה נתן לנו את ההרגשה כי לפתע התבגרנו. לא היטס הסלמוני כולנו ליטודה של חנועת העזירים של אגדת ישראל, הצהרנו על האטרופותנו אליה, בידענו שעלי ידי צעדי זה והנו מctrפים לתנועה שבראשہ עומדת הרביה מגור.

עד תום המלחמה לא עסקנו בגדרות. מפעם בפעם התאספנו וקרנו ספרות אגודאית שהובאה מ מורשתה. עשינו זאת בחשאי משומם שקריאת ספר נחשה ככיטול תורה. מה עוד כשותינו — חסידי פוריסוב — טרם ידעו על התארגנותנו בשורות האגדה שלא נראתה בקרב החסידות הפורייסובאית בעין יפה.

כתום המלחמה החלה אגדת ישראל לפעול במרץ בקרב ציבור המבוגרים בעירה וגם בקרב העזירים. אהרון גלאטשטיין התמסר לעובדה בקרב העזירים ובמיוחד בקרב חובשי בית-המדרשה.

קיבוץ-הכשרה של אגדת ישראל
בשנותיו של בעל האחות ר' יצחק מענדל גולדמן בפשונקה
א הכרה-קיבוץ פון אגדת ישראל אויף די פעלדער פון יידישן פריז
ר' יצחק מענדל גולדמאן אין פשאנקע

התוירות הפליטית בעיר היפה רוח חיים בכל המפלגות ובמיוחד באגדת ישראל, אצל היו העזירים הזרוע המבצעת של מדיניותה ושל רעיון זה. לעירتنا המהיל להגעה הימונו האגדאי, ועמו — ירחונים וספרים למיניהם. בימים ההם הייתה האגדה בעירתנו כוח פוליטי חזק. היא נתנה את הטון בחיקם הציוריים וכמעט שלטה בהם.
בالم, המאבק הפליטי-החברתי בעיר התריף ותלך. הוא התנהל כמעט

על כל נפש ציירה וגם על הבת בישראל שעד או ידעו כי "כבודה בת מלך פנימה".

עסקני אגדות ישראל ישבו על המדוכה ובואו לידי מסקנה כי כדי להצליל את הבנות הכספיות יש להקים עבורה מסגרת משלהן: "בית-יעקב" ובנות אגדות ישראל. אלא שהkowski היה נזוץ בכך שלא היה, ועוד אותה עת לא נתגלה בקרוב בנות העיירה, כוח כזה שהיה מסוגל לארגן את הנשים במסגרת האגודאות ולהשפייע עליהם השפעה רוחנית.

ואז מופיעעה חניצ'ה ביליה האלשטוק...

היישועה באה ממש בהיסח הדעת. העלמה חניצ'ה ביליה, בתו של יוסף זינDEL האלשטוק, ובתתו של ר' ישראל מרדכי השוו"ב דפורייסוב, הגיעה מעיר קאליש שם התגוררה זמן רב אצל הווי אביה. חניצ'ה שבה לאמה הגירושה אותה אהבה מאוד והחליטה עמה שלא לעזבה עוד.

חניצ'ה ביליה הצהירה על והשתיכוותה האידיאלית לאגדות ישראל ועל נכונותה לפעול למעןה. לאחרן גלאטשטיין הזמיןנה לנוהל את ה"בית-יעקב" בעיירה ותווך בכך גם לפעולות אגדאות אחרות רחלה, את קהילה דזיאלובסקי בת ר' אברהם פרץ ואידל ובנות אחרות של חסידי גור ואוטבוצק. תוך זמן קצר הצליחו הבנות בראשותה של חניצ'ה, לפתחו בייס' לשוערי-יערב ועם מועדון לבנות שעד בהשגת נשיא אגדות ישראל בעיירה.

ההצלחה המזהירה והכשלון הגדול

המנחת הצעירה של ה"בית-יעקב" בפוריסוב, העלמה החיננית וברוכת ה�建ון, השפילה להציג האגדה את כל הבנות שעברו ל"מורח" ולתנוועות אחרות. אך היא לא הסתפקה בכך. חניצ'ה ביליה רצתה להוכיח כי כוחה גם בהחזרת צעירים שטטו מן הדרכם והתרכזו מאגדות ישראל. לשם כך קיימה קשרים עם אחדים מצערוי אגדות ישראל, הכנסיהם בסוד מטרותיה. ברום, הקשרים האלה "התהדרקו" יותר מדי. לפעתה התברר שככל עבדתה של ח.ב. ב"בית-יעקב" ובקרוב צערוי אגדות ישראל לא היתה אלא כדי "לפקוח" עיני הבנים והבנות ולהתסיסם נגד הערכיהם "המיושנים" ונגד ה"חשכה" בה היו עד אז.

בכוחה הריטורי המצוין, בידעותיה בספרות הכללית והיהודית וכן ביכולתה המיוחדת לשכנע את הזולות בצדקת דבריה, הצליחה חניצ'ה ביליה להביא את הנורער שעמו נגשאה למסלול מחשבתי מהפכני. באותו עת היא גם גיבשה חוג צעירים נאמנים ומוסרים לה אשר נהרו אחריה והסכוימו לכל אשר יצא מפה.

חוג החברים של ח.ב. עדין השתייך אותה שעה לאגדות ישראל. ברום, באחד הימים קרה מקרה שבעקבותיו נסעה העיירה: חבילת ספרים מספריית

„ברסלר“ בorporה הגעה בטעות ליוון רוטבליט במקום להגעה לאחד מחברי החוג. הדבר הועבר לידיית הרב דמתא. החור שאליו נועדה החבילה היה בנו של תלמיד חכם ומחשוב חסידי גור בעיירה. כאשר הדבר נתגלה, חשך עולמו של צער זה בעדו וכמעט שנפל לתוך יואש. מבוגר בחוג הנ"ל, שמרתי עליו והייתי עמו בעצה עד שהענין טושטש כלו והrhoחות שקטו.

אגב, הספרים מספרית „ברסלר“ הומנו בהדרכתה של ח.ב. ובשליחתם עסוק חבר החוג יוסל בראטשטיין שלמד אותה עת בישיבה בorporה. גם יוסלה שאולקס היה קשור בענין זה. שני ה„יוסלים“ נמצאים היום עמנו באדץ. הם ורחל גלאטשטיין (אהותו של אהרן גלאטשטיין הנמצא באמריקה) הינם הייחדים, מלבד כותב השורות האלה, שנשארו מהחוג „המפורסם“ ההוא. שתי שנים נמשכה תקופה פעולתה של ח.ב. בשורת האגדות בפוריטוב. בתקופה זו השכילה להרים קרנה של תנואה זו בעירנתנו, אך גם להורידת. לאחר שפעולתה נחשפה, נסגר „הבית-יעקב“ ושוב לא נפתח מחדש. אהרן גלאטשטיין אמן לא אמר נושא, ארגן מחדש את צעירים אגודה ישראל, דיברין את המבוגרים למשעים חדשים, אך הארגונים האחרים נשכו מהתבוסה, משכו צעירים רבים מבתים דתיים לשורותיהם. אגודה ישראל לא חיללה מלחתקים, המשיכה בפעולתה בוגmaticת המעשית והאורגונית של חסידי גור בעיירה, אולם תקופה זוחר חלה ללא שוב.

סיפורה האישי של חנץ'ה ביליה

המשך קורותיה של חנץ'ה ביליה אין קשר עוד עם אגדות ישראל. לאחר זמן קצר היא נמצאה בשורותיה של התנועה הקומוניסטית ובשל פעילות אקטיבית למען תנואה זו אף נסורה והושמה ב„פאוואק“ בorporה. בשנים ההן היא ראתה בקומוניזם את המשדר היחיד המסוגל להושיע את האנושות כולה ובמיוחד את מעמד הפועלים המנוצ'ל. אין איפוא כל פלא אם מיד לאחר פרוץ המלחמה, בשנת 1939, מירהה ח.ב. להגעה לרוסיה כדי לחיות בארץ שכבר הגשימה למעשה את האידיאה הנעלאה, חלום היהת ומה קרה אז? דזוקה שם, בארץ המוחלת, תקפה יואש, ולפי עדות מהימנה אף הודה בשגיאתה וחורה בתשובה. במכבת לאביה באמריקה מיארה ח.ב. את המיצאות האכזרית ברוסיה וכן את היחס „המיוחד“ לו זוכים בני העם היהודי.

חנץ'ה ביליה נישאה ליוסל שאולקס (ינצ'מיין) ונולדה להם בת. בהיותה בפאטיגורסק מתח עליה בטה הקטנה. לאחר מכון עזבה חנץ'ה ביליה את פיאטיגורסק והגיעה לרוסיה הלבנה. היא נספהה בשנת 1941, עת שברחה מפני ההפצצות הקטלניות של הגרמנים על ערים ועיירות ברוסיה, בראשית המלחמה הגרמנית-רוסית.